

Поняття «соціально-побутові навички» дошкільників із дитячим церебральним паралічем: міждисциплінарний аналіз проблеми дослідження

Аногація. Стаття присвячена розгляду міждисциплінарності як методологічного принципу сучасного наукового пошуку щодо формування соціально-побутових навичок у дітей дошкільного віку із ДЦП. Розкрито метапредметне трактування поняття «соціально-побутові навички». З'ясовано, що поняття соціально-побутові навички є інтегративним і тому може розглядатися із позиції міждисциплінарного підходу. Теоретично обґрунтовано сутнісний зміст поняття через його аналіз у лінгвістиці, культурології, соціології, у дошкільній корекційній педагогіці, дошкільній і спеціальній психології, реабілітології, соціальній педагогіці.

Ключові слова: *дитячий церебральний параліч, дошкільники, соціально-побутові навички, міждисциплінарний аналіз.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Магістральним завданням дошкільного періоду розвитку дітей із дитячим церебральним паралічем (далі ДЦП) є формування соціально-побутових навичок. Незважаючи на важливість такої роботи, у вітчизняному освітньому просторі тільки напрацьовуються науково-практичні підходи щодо формування соціально-побутових навичок у зазначеної категорії дітей. Відтак, актуальності набуває міждисциплінарність як методологічний принцип сучасного наукового пошуку. Наукове розуміння і вживання терміну «соціально-побутові навички» вказує на існування різнобічних поглядів, на достатньо широке й сучасне трактування його кожною наукою. Саме послуговуючись знаннями сучасних наук (лінгвістики, соціології, культурології, дошкільної та корекційної педагогіки, дошкільної та спеціальної психології, реабілітології) можна окреслити спільні тенденції і досягнути інтегральний потенціал поняття «соціально-побутові навички», що стане орієнтиром для теоретичного обґрунтування та розроблення інноваційної технології формування соціально-побутових навичок у дошкільників із ДЦП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «соціально-побутові навички» входить до тезауруса багатьох наук, що свідчить про полідисциплінарне його тлумачення і актуалізує науковий пошук із позицій міждисциплінарного підходу. Аналіз досліджень дає підстави стверджувати, що поняття «соціально-побутові навички» та його сутнісний зміст розглядалися у дошкільній (Г. Беленька, Г. Годіна, Л. Захарович, М. Машовець, В. Нечаєва, Д. Сергєєва та ін.) і корекційній педагогіці (О. Гаврилушкіна, Е. Гульянец, С. Давидова, Л. Калінікова, Н. Климон, Н. Морозова, Н. Соколова, О. Чеботарьова, Н. Шульженко та ін.); в дошкільній і спеціальній психології (В. Лубовський, І. Мамайчук, Р. Павелків, Т. Розанова, Т. Скрипник, Л. Солнцева, Г. Урунтаєва, О. Цигипало та ін.); реабілітології (Ю. Бистрова, В. Доскін, О. Єфимов, Є. Зайцева, Є. Крутякова, Н. Кулішов, Є. Лільїн, М. Ряховська та ін.); соціології (Дж. Александер, Л. Альтюссер, П. Бурдье, Л. Вітгенштейн, Л. Волкова, С. Воронцова, А. Грамші, І. Дев'ятко, І. Климова,

А. Кравченко, Д. Лукач, С. Тернер, Р. Фактор та ін.); культурології (Л. Артюх, І. Гончаров, В. Горленко, Б. Кононенко, В. Наулко та ін.); лінгвістиці (Ю. Апресян, В. Гак, Ж. Вейнренко, Л. Вуйджеймер, Дж. Катц, Дж. Тофор та ін.).

Формулювання мети статті. Відтак, метою нашої статті є міждисциплінарний аналіз поняття «соціально-побутові навички» дошкільників із ДЦП. Відповідно, мета нашої статті буде реалізована в процесі вирішення наступних завдань: по-перше, уточнити зміст поняття «соціально-побутові навички» у контексті логічної семантики; по-друге, теоретично обґрунтувати необхідність міждисциплінарного дискурсу поняття «соціально-побутові навички» дошкільників із ДЦП у руслі становлення дошкільної і корекційної педагогіки, дошкільної і спеціальної психології, соціології та інших соціальних наук, культурології і реабілітології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Провідним поняттям нашого дослідження є «соціально-побутові навички». Для ґрунтовного тлумачення його змістового наповнення вважаємо за необхідне на основі теоретико-методологічного підґрунтя міждисциплінарної методології здійснити логіко-семантичний та психолого-педагогічний аналіз вищезазначеної категорії. Ми солідарні з науковими поглядами А. Уйбо, який розглядає міждисциплінарність як методологічний принцип сучасного наукового пошуку, що передбачає широке використання наукової інформації незалежно від її дисциплінарної приналежності, тобто є методологічним оформленням синтезу наукових досягнень із різних дисциплін у наукових проектах і дослідженнях [7].

Позаяк, саме цей підхід ми вважаємо доцільним, оскільки саме міждисциплінарна методологія відображає тенденції сучасної професійної підготовки педагогів-дефектологів, пов'язані з її фундаменталізацією, поліпарадигмальністю та поліпідхідністю, що є важливим для надання психолого-педагогічної допомоги дітям дошкільного віку з ДЦП, у тому числі з формування в них соціально-побутових навичок.

Зауважимо, що міждисциплінарна та інтеграційна природа поняття «соціально-побутові навички» розкривається вже в тому, що воно об'єднує у своєму змісті дві різні категорії: «соціальні» та «побутові» навички.

Логічна семантика (за класифікацією І. Кобозевої, У. Куайна) представляє нам пояснення фрагментів світу й пов'язана з істинністю та інтерпретацією висловлювань, понять [5, с. 369]. Розрізнити зміст семантичної сполучуваності слів у словосполученні «соціально-побутові навички» допоможе нам такий напрям лінгвістичної семантики як комбінаторна семантика [5, с. 250] (Ю. Апресян, Ж. Вейнренко, Л. Вуйджеймер, А. Вуйджеймер, В. Гак, Дж. Катц, Дж. Фодор та ін.).

Словосполучення «соціально-побутові навички» містить сполучуваність слів: соціальні, побутові та навички. Детальний виклад значення кожного з них на підставі їхньої комбінаторики дає змогу тлумачити словосполучення.

Так вже саме походження слова «соціальний» говорить багато. Слово «соціальний» (від лат. *socialis*) означає – суспільний, пов'язаний із життям і відносинами людей у суспільстві. У цьому сенсі мова йде не просто про соціальний розвиток і виховання людини, а про її орієнтації на соціальні

цінності, норми і правила суспільства (середовища життєдіяльності), в якому їй доводиться жити та реалізовувати себе [4, с. 8].

Логіко-семантичним підґрунтям комбінаторики значень сполучуваних слів соціальний і побутовий є кон'юнкція. Адже побутовий (прикметник до слова побут; побут – позавиробнича сфера суспільного життя людей: сукупність способів і форм задоволення їхніх матеріальних і духовних потреб) трапляється у побуті, повсякденному житті [8, с. 702].

Слово навичка характеризується позначенням зв'язку між двома словами «соціальний» і «побутовий». Префікс у слові навичка позначає повноту, достатність дії, ретельність і її вичерпаність [6, с. 445]. Використання слова навичка вказує на високий ступінь освоєння (у нашому випадку) соціально-побутових навичок. Автор найвідомішого етимологічного словника М. Фасмер, у відповідності до законів логіки, з'ясовує походження слова навичка, визначаючи його складові – учити та викнуть. Навичка – схильність чи потреба діяти, вести себе певним чином, звичка. Уміння, набуте вправами, досвідом; навик [10, с. 251]. Практичні знання в будь-якій галузі [6, с. 460].

Таким чином, поняття «соціально-побутові навички» є інтегрованим, воно складається як із побутових навичок, так і соціальних. Побутова навичка – автоматизований компонент свідомої діяльності, який набувається суб'єктом у результаті систематичних і послідовних вправ. Завдання полягає в тому, щоб поступово навчити дитину з ДЦП виконувати посильну роботу самостійно. Поступово з допомогою дорослого дитина з ДЦП послідовно оволодіває технічною стороною процесу, набуває практичних побутових компетенцій. З одного боку, діти мають набути практичних побутових компетенцій з метою соціальної адаптації, а з іншого – мають опанувати соціальною компетенцією. Однією із ключових соціальних компетенцій у сучасному інформаційному суспільстві є навичка соціальної взаємодії. Вона включає в себе уміння співпрацювати; готовність спілкуватись із однолітками та іншими дітьми, дорослими; уміння адаптуватись в новій групі, колективі, незнайомих умовах.

Міждисциплінарна та інтеграційна природа поняття «соціально-побутові навички» передбачає широке використання наукової інформації таких наук, як соціологія і культурологія.

Зважаючи на різницю між названими галузями знання, маємо можливість використати наукову інформацію кожної науки для ґрунтовного тлумачення змістового наповнення поняття «соціально-побутові навички».

Відмінність між соціологією і культурологією, як її позначив Л. Уайт, полягає в наступному: соціологія – наука про взаємодію людських індивідів і спільнот, що формуються цією взаємодією, а культурологія вивчає взаємодію не людських індивідів, а елементи культури (звичаї, інститути, коди, технології) [2, с. 215]. Таким чином, культурологія має власний предмет – зміст суспільного життя.

Аналіз сучасних соціологічних досліджень свідчить про науковий пошук у сфері використання сучасних практик реабілітації дітей із обмеженими можливостями здоров'я. Формування соціально-побутових навичок розглядається в аспекті «трудотерапії» (Arbertsterapi). Розгляду даного питання присвячені роботи зарубіжних і вітчизняних соціологів: Дж. Александера,

Л. Альтюссера, П. Бурдье, Л. Вітгенштейна, А. Грамші, Д. Лукача, С. Тернера, Р. Фактора. У вітчизняній науці питання соціальних практик аналізуються у працях Л. Волкова, С. Воронцова, І. Дев'ятко, І. Климова, А. Кравченко.

Концептуальною основою функціонування і розвитку соціальних практик реабілітації являється соціальна дія. Дана проблематика висвітлюється в рамках теорії соціальної дії і обговорюється в класичних і сучасних соціологічних теоріях: П. Бергера, М. Вебера, Е. Гідденса, І. Гофмана, І. Дев'ятко, Ю. Давидова, М. Емірбайера, Г. Зіммеля, А. Ковальова, Е. Куруленко, Ю. Левади, Т. Лукмана, Дж.Г. Міда, Е. Молевича, Т. Парсонса, В. Радаєва Ю. Хабермаса, А. Шюца та ін.

Є різні соціологічні підходи до вивчення соціальних практик реабілітації дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Соціально-побутові навички як такі, що формуються у ході трудотерапевтичної діяльності, розглядаються соціологами в контексті соціальної дії: як цілеспрямовані, осмислені і такі, які будуються за відповідними правилами, що передбачають символічну взаємодію і комунікацію, а також дозволяють говорити про значущість трудотерапевтичних соціальних практик. У контексті засвоєння дитиною соціальних і побутових навичок у процесі соціальної практики трудотерапії припустимо говорити про об'єктивізацію і соціалізацію «готового інституціонального зразка», тобто власне «соціалізовану» дію.

Один із напрямів соціології дає можливість аналізувати трудотерапевтичні практики та соціально-побутові навички, які формуються у ході них через призму соціальної взаємодії. У процесі такої взаємодії задіяна особа має звертати увагу на дії, бажання і цілі інших людей, враховуючи при цьому їхні норми та цінності. Соціалізація забезпечує інтерналізацію індивідами норм і цінностей в міру дорослішання. Крім того, можна говорити про низку факторів, що детермінують поведінку індивідів у процесі терапії працею, а «триадична схема інтенціональної дії (ітерація – проєктивність – практична оцінка) дозволяє розглядати соціальні та побутові навички як «контексти», «дії», які за М. Емірбайером «відтворюють», а також трансформують структури інтерактивної реакції на ті проблеми, які ставляться історичними ситуаціями, що змінюються. Структуралізм як один із напрямів соціології розглядає соціально-побутові навички як такі, в ході яких в центр уваги ставляться питання формування, відображення соціальної структури суспільства, яка існує і відтворюється завдяки діям індивідів, що повторюються, які вони одночасно і контролюють, і спрямовують. Мета структуралізму полягає у виявленні та поясненні в поведінці людей смислу, який прихований від безпосереднього сприймання задіяних осіб. Структуралізм прагне відтворити більш глибокий смисл, позаособистісні структури, що створюють макросоціальний контекст дії (М. Арчер, П. Бурдье, Е. Гідденс, В. Лїн, П. Штомпка) і лежать в основі осмисленої діяльності.

Проекція даної парадигми на соціальні практики працетерапії веде до розуміння її природи як контролюючого взаємозв'язку різних видів свідомості, мотивації і дії, рутинної природи соціальної активності та неможливості зведення соціальної дії до суб'єктивної інтенції [1].

Таким чином, соціологічний аналіз процесу формування у дітей із обмеженими можливостями здоров'я соціально-побутових навичок, виявлення

і вивчення факторів успішності соціальних практик реабілітації, основні соціологічні підходи до вивчення означених практик у контексті соціальної дії вказують на міждисциплінарну та інтеграційну природу поняття «соціально-побутові навички».

По-різному наукові дисципліни розглядають поняття «соціально-побутові навички». Немає такої галузі гуманітарних знань, де б не були задіяні питання культури. Для кожної людини, за визначенням А. Дістервега, при появі на світ визначено її оточення, народ, серед якого їй призначено жити і, принаймні, вже виховуватися на певному існуючому ступені культури, який повинен розглядатися як спадок, залишений предками, як результат їх історії і всіх факторів, що на них впливали. Під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння будь-якою галуззю знань або діяльністю [2, с. 214]. У нашому випадку культурою побуту. Очевидним фактом у контексті проблеми формування соціально-побутових навичок у дошкільників із ДЦП є міждисциплінарні зв'язки корекційної педагогіки та культурології. Беззаперечним є те, що під час формування соціально-побутових навичок у дітей дошкільного віку з ДЦП центр соціальної реабілітації виконує функцію культурного посередника. У процесі свого розвитку дитина засвоює не тільки зміст культурного досвіду, але й прийоми та форми культурної поведінки, культурні способи мислення.

Професор Стокгольмського університету У. Йонсон вважає, що соціально-побутові навички передбачають освоєння трьох видів культур, які важливі для дитини: культури навчання, тобто оволодіння правилами поведінки; культури догляду, яка передбачає оволодіння нормами поведінки одночасно з нормами спілкування з дорослими; культури однолітків (чи дітей іншого віку), тобто оволодіння мовою тієї групи осіб, яка переважає в дитячому колективі, набуття необхідних для спілкування з однолітками свободи та автономності.

Зміст міждисциплінарних зв'язків залежить від інформаційного критерію, зумовленого змістом дисциплін. Так як культурологія вивчає елементи культури (звичаїв, інститутів, кодів, технологій), а її власним предметом є зміст суспільного життя, то це безпосередньо пов'язано з включенням основ цієї науки до психолого-педагогічних та корекційно-педагогічних інструментів для відпрацювання в дошкільника соціальних навичок, здійснення соціально-побутової адаптації, формування компенсаторних способів життя, нових мотивацій до діяльності та особистісних потреб. Прослідкуємо міждисциплінарні зв'язки, використовуючи термінологію науки культурології та маючи засадничі документи з дошкільної освіти (зокрема, Базовий компонент дошкільної освіти презентований освітньою лінією «Дитина у соціумі», що розкривається соціально-комунікативною компетенцією, і освітньою лінією «Дитина у світі культури», що висвітлюється через набуття дитиною предметно-практичною компетенцією).

С. Бархударов, Г. Блок, А. Євгенєва, В. Зуєва, Л. Кутіна, С. Обнорський, Г. Степанов, Ф. Філін визначають навичку як уміння, створене, здобуте звичкою, вправою; як практичні знання в будь-якій галузі. Термін «звичка» може ототожнюватись із термінами «традиція», «обряд», «ритуал», «мораль», «звичай».

Звичай, у культурологічному дискурсі – сприйнята із минулого форма соціальної регуляції діяльності та відносин людей, яка відтворюється у відповідному суспільстві чи соціальній групі і являється звичною для її членів. Традиція відноситься до більш широкого кола явищ і до більш диференційованих форм регуляції діяльності. Обряд і ритуал – формалізована поведінка чи дія, що має, перш за все, символічне значення, сприяє зміцненню зв'язків між постійними членами групи чи у взаємодії між групами. Це відіграє важливу роль у вихованні, сприяючи заохоченню дитини до культури.

Включення в культурну діяльність у даному випадку зводиться до знайомства з відповідними зразками, суть поведінки не пояснюють, а просто знайомлять із звичаєм, який виконує функцію обов'язкового для виконання зразка поведінки. Саме виходячи із вищезазначеного, соціально-побутові навички в нашому дослідженні розглядатимуться як навички, що ґрунтуються на використанні елементів культури. У справі пошуку шляхів задоволення соціально-культурних запитів людей важливого значення набуває етнографія – наука, об'єктом дослідження якої є народи, їх культура та побут, походження, процеси культурно-побутових відносин на всіх етапах історії людства. Дослідження науковців Л. Артюха, В. Горленко, В. Наулко зосереджені переважно у сфері традиційно-побутової культури, яка створювалася впродовж століть творчим генієм багатьох поколінь. Традиційно-побутова культура є основою для формування соціально-побутових навичок – узвичаєного порядку соціалізації особистості, її прилучення до життєвих норм і цінностей колективу. Без культури побуту є неможливим формування соціально-побутових навичок у дошкільників із ДЦП. Культура побуту включає в себе уклад повсякденного життя, безпосередньо пов'язаний із задоволенням матеріальних і духовних потреб, із відтворенням як самої людини, так і людства в цілому. А звідси випливає доцільність формування основ споживчої культури в дошкільників (Г. Григоренко, Р. Жадан). Формування соціально-побутових навичок включає в себе вироблення навичок адекватної споживацької поведінки вже з дошкільного віку. Так виникає об'єктивна необхідність у формуванні основ споживчих знань, їх відповідної культури.

Соціально-побутові навички як важлива складова культури поведінки перетворюються у навички в системі поведінки (С. Петеріна). Таким чином, у процесі формування соціально-побутових навичок у дошкільників із ДЦП охоплюється і широкий соціокультурний спектр цілей і завдань, спрямованих на пріоритетну розробку окремих аспектів виховання і розвитку дитини:

- концепція виховання національної самобутності особистості, освоєння традицій української національної культури (І. Гончаров);
- концепція виховання практичної соціалізованої особистості, здатної вирішувати реальні життєві проблеми (С. Бондаревська);
- концепція стратегії виховання як процесу відношення людини до світу (І. Зимня).

Проведений аналіз досліджень із питання формування соціально-побутових навичок, здійснених у галузі дошкільної педагогіки (Г. Беленька, Г. Годіна, Л. Захарович, М. Машовець, В. Нечаєва, Д. Сергеева), свідчить, що соціально-побутові навички розглядаються в аспекті трудового та економічного

виховання (Г. Григоренко, Р. Жадан), формування основ безпеки та норм поведінки в побуті або набуття самостійності у побутових ситуаціях (Р. Назарян, Л. Яковенко).

У корекційній дошкільній педагогіці (С. Давидова, О. Гаврилушкіна, Е. Гульянци, Л. Каліннікова, Н. Морозова, Н. Соколова, О. Чеботарьова) формування соціально-побутових навичок відбувається через планомірне залучення до різних видів трудової діяльності (самообслуговування, господарсько-побутову працю, працю в природі, ручну (художню працю), через адаптацію процедури для дітей із руховими порушеннями (С. Аттермієр, К. Дженс, Н. Джонсон-Мартін, Р. Трелоар, Б. Хаккер). Зарубіжні дослідники розглядають формування соціально-побутових навичок не тільки як набуття побутової компетенції, а й як розвиток соціальної комунікації та соціальної взаємодії (С. Аттермієр, К. Дженс, Н. Джонсон-Мартін, М. Пітерсі, Р. Трелоар, Б. Хаккер).

Психологія багато уваги приділяє проблемі механізмів формування навичок, які мають практичне значення. Разом з тим вона визначає емпіричні фактори, що впливають на формування навички. Психологічний аналіз соціально-побутових навичок дозволяє класифікувати їх з погляду структурних елементів, характеру виконуваних функцій і якісних особливостей отримуваних результатів (С. Головін, В. Лубовський, Р. Павелків, Т. Розанова, Г. Урунтаєва, Т. Скрипник, Л. Солнцева, О. Цигипало). Спеціальна психологія відповідає на питання: з якої внутрішньої причини відбуваються зовнішні збої в діяльності; про особливості розвитку соціально-побутових навичок у категорії дітей із ДЦП [9]. Дослідження у галузі дошкільної і спеціальної психології є передумовою для розширення терміносистеми формування соціально-побутових навичок у дітей дошкільного віку з ДЦП категоріями, які розкривають сутність конструктів соціально-побутових навичок (складників соціально-побутових навичок, їх структури та видів).

Вчені в галузі соціальної педагогіки (Н. Демет'єва, Л. Мардахасєв, С. Пузін, К. Холостова та ін.) досліджують технології соціальної реабілітації різних категорій дітей із особливими потребами. Для реалізації питання формування соціально-побутових навичок у дітей дошкільного віку із ДЦП суттєвими є дослідження у сфері соціально-побутової реабілітації. Соціально-побутова реабілітація (соціально-побутова адаптація, соціально-середовищна орієнтація) є комплексною і багатовекторною корекційно-розвитковою технологією, що покликана сприяти компенсації порушених або втрачених функцій для забезпечення незалежного існування, практичної підготовки дітей до самостійного життя і господарсько-побутової праці, формування у них знань, умінь і навичок, які сприятимуть їх успішній соціально-середовищній адаптації та інтеграції в суспільство. Процес соціально-побутової реабілітації передбачає низку послідовних, змістовних технологічних складових (соціально-побутове орієнтування, навчання дитини прийомом соціально-побутових навичок, соціально-побутова адаптація; соціально-побутове облаштування) [4].

Соціальна педагогіка наголошує на важливості навчання дітей користуватися допоміжними пристосуваннями, пристроями. Здійснення соціально-побутової реабілітації дитини з ДЦП передбачає навчання її

прийомам відновлення втрачених (спотворених) навичок із соціально-побутового самообслуговування.

Дослідники Ю. Колосов, Х. Пальмет наголошують на необхідності створення моделі житлового приміщення, яка б мала всі життєво важливі блоки, що сприяли б оволодінню соціально-побутовими навичками.

Ключовими моментами в дитячій реабілітології і реабілітаційній програмі (як форми її реалізації) є застосування інтегральних корекційно-реабілітаційних технологій: кондуктивної педагогіки Петьо, Монтессорі-терапії, окупаціональної терапії (ерготерапії). Використання їх для формування соціально-побутових навичок є необхідним. Це дає змогу в кабінеті соціально-побутової реабілітації мати такий «підпростір» як зона практичного життя, дидактичні матеріали для навчання практичному життю та ін.

Наука реабілітологія (Ю. Бистрова, В. Доскін, О. Єфімов Є. Зайцева, Є. Крутякова, Н. Кулішов, Є. Лільїн, М. Ряховська) визначає соціально-побутову адаптацію як окрему галузь. Вона являє собою систему заходів, спрямованих на відновлення здатностей інвалідів до самостійної діяльності в побуті і забезпечує їх інтеграцію в суспільство.

У галузі реабілітології сформувались погляди на систематику типів анатомічного дефекту і пов'язаних із ними обмежень життєдіяльності у сфері самообслуговування і пересування. Реабілітаційна індустрія хоч і в недостатньому асортименті, але розробляє і випускає технічні засоби реабілітації. Сучасні дослідники приділяють увагу проблемі створення безбар'єрного навколишнього середовища (Дж. Грик), адаптаційної реконструкції житла (Ф. Хейвуд), підбору і навчанню користуванню технічними засобами реабілітації (В. Колман), компенсації/заміщенню втрачених фізичних функцій (Дж. Денсон, Д. Брунт). Відтак, суттєвим інструментарієм технології формування соціально-побутових навичок мають бути інтегральні реабілітаційні технології [3].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок із цього напрямку. Виходячи з аналізу міждисциплінарності як методологічного принципу сучасного наукового пошуку щодо формування соціально-побутових навичок у дітей дошкільного віку із ДЦП, можна констатувати, що наукові досягнення різних дисциплін повинні стати основою для відпрацювання можливості оптимального поєднання їх положень із метою теоретичного обґрунтування, розроблення і реалізації системи діагностики та технології формування соціально-побутових навичок у дітей дошкільного віку із ДЦП. Перспективи подальшого наукового пошуку вбачаємо в обґрунтуванні терміносистеми формування соціально-побутових навичок у дошкільників із ДЦП.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED):

1. Готлиб А.С. Введение в социологическое исследование: качественный и количественный подходы. Методология. Исследовательские практики: учеб. пособие / А.С. Готлиб. – Самара : Изд-во «Самарский университет», 2002. – 424 с.
Hotlyb, A.S. (2002). Vvedenie v sociologicheskoe issledovanie: kachestvennyj i kolichestvennyj podhody. Metodologija. Issledovatel'skie praktiki. Samara: Samarskyj unyversytet. (In Russian).

2. Кононенко Б.И. Большой толковый словарь по культурологии / Б.И. Кононенко. – М. : Вече. Аст, 2003. – 512 с.
Kononenko, B.Y. (2003). Bolshoj tolkovyj slovar po kul'turologii. Moskva: Veche (In Russian).
3. Лильин Е.Т. Детская реабилитология: учебное пособие / Е.Т. Лильин, В.А. Доскин. – М. : Медкнига, 2008. – 291 с.
Lilyn, E.T. (2008). Detskaja rehabilitologija. Moskva: Medknyha (In Russian).
4. Мардахаев Л.В. Социальная педагогика: учебник / Л.В. Мардахаев. – М. : Гардарики, 2008. – 269 с.
Mardakhaev, L.V. (2008). Socialnaja pedagogika. Moskva: Hardaryky (In Russian).
5. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля. – К., 2010. – 844 с.
Selivanova, O.O. (2010). Linhvistychna entsyklopediya. Poltava: Dovkillya (In Ukrainian).
6. Словарь русского языка в четырех томах / М.Н. Судоплатова. – М. : Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1958. – Т. 2. – 1013 с.
Sudoplatova, M.N. (1958). Slovar' rusckogo jazyka v chetyreh tomah. Moskva: Gosudarstvennoe izdatelstvo inostrannyh i nacionalnyh slovarej (In Russian).
7. Уйбо А. Реконструкция исторического прошлого как междисциплинарная задача [Электронный ресурс] / А. Уйбо // Учен. зап. Тартусского ун-та. – «Смысловые концепты историко-философского знания»: тр. по философии. – 1990. – Т. XXXV. – С. 76–92. – Режим доступа к ресурсу: <http://abuss.narod.ru/Biblio/uibo.jhtm>
Uybo, A. (1990). Rekonstrukcija istoricheskogo proshlogo kak mezhdisciplinarnaja zadacha. Uchen. zap. Tartusskogo universiteta, pp. 76–92. (In Russian).
8. Український Радянський Енциклопедичний словник: В 3-х т. / Редкол. : А.В. Кудрицький (відп. ред.) та ін. – 2-ге вид. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1987. – Т. 2: Каліграфія – Португальці. – 736 с.
Kudryts'kyu, A. V. (1998). Ukrayinskyy Radyanskyu Entsyklopedychnyy slovnyk. Kyiv: Kalihrafiya – Portuhaltsi (In Ukrainian).
9. Урунтаева Г.А. Дошкольная психология / Г.А. Урунтаева. – М. : Академия, 2001. – 336 с.
Uruntaeva, H.A. (2001). Doshkolnaja psihologija. Moskva: Akademyya (In Russian).
10. Яременко В. Новий тлумачний словник української мови: В 3-х т. – Т. 2 / В. Яременко, О. Сліпущко. – К. : Аконт, 2004. – 926 с.
Yaremenko, V. (2004). Novyy tлумachnyy slovnyk ukrayinskoyi movy u trokh tomakh. Kyiv: Akonit (In Ukrainian).

Romenska T.H. The notion of social and domestic skills of pre-school children with infantile cerebral paralysis: interdisciplinary analysis of the research problem

Abstract. The article is dedicated to the consideration of interdisciplinarity as a methodological principle of modern scientific research in reference to formation of social and domestic skills by pre-school children with ICP. The meta-objective representation of the notion “social and domestic skills” has been explained. It has

been discovered that the notion “social and domestic skills” is an integrative one, and thus can be considered from the perspective of interdisciplinary approach. The essential meaning of the notion has been theoretically proved through its analysis in linguistics, culturology, sociology, pre-school special needs education, pre-school psychology and psychology for special needs, recreation therapy, and social pedagogy. The meaning of combining such notions: “social”, “domestic”, and “skills” has been explained by using such approach of linguistic semantics as combinatorial semantics, as well as by using the transition area of linguistics and logic – logical semantics. Different opinions on scientific understanding and usage of the term “social and domestic skills” in culturology and sociology, caused by the difference of these disciplines have been discovered. Various sociological approaches to learning the social practices of rehabilitation of children with health disabilities have been pointed out. The information criterion, defined in culturology, by which social and domestic skills are considered as the ones based on the usage of cultural elements, has been outlined. The studies on social and domestic skills formation have been analyzed in various areas: of pre-school pedagogy in different aspects of vocational and economic training; of pre-school special needs education through systematic engaging in various kinds of labor activity; of the development of social communication and social interaction; of psychology through the classification of social and domestic skills in the viewpoint of structural elements, the character of the performing functions and the qualitative peculiarities of the obtained results; of social pedagogy through the research of social and domestic rehabilitation’s technology; of recreation therapy through the usage of correctional and rehabilitative technologies (Montessori therapy, conductive education, occupational therapy), through solving the problems of barrier-free environment, adaptational reconstruction of accommodation, choosing technical means of rehabilitation and teaching how to use them, as well as compensation/substitution of the lost functions.

Key words: infantile cerebral paralysis, pre-school children, social and domestic skills, interdisciplinary analysis.

Роменская Т.Г. Понятие «социально-бытовые навыки» дошкольников с детским церебральным параличом: междисциплинарный анализ проблемы исследования

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению междисциплинарности как методологического принципа современного научного поиска по формированию социально-бытовых навыков у детей дошкольного возраста с ДЦП. Раскрыта метапредметная трактовка понятия «социально-бытовые навыки». Выяснено, что понятие социально-бытовые навыки является интегративным и поэтому может рассматриваться с позиции междисциплинарного подхода. Теоретически обосновано сущностное содержание понятия через его анализ в лингвистике, культурологии, социологии, в дошкольной коррекционной педагогике, дошкольной и специальной психологии, реабилитологии, социальной педагогике.

Ключевые слова: детский церебральный паралич, дошкольники, социально-бытовые навыки, междисциплинарный анализ.